

УДК 391:069

РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ІСТОРИЧНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОСТЮМА В ПРОСТОРІ МУЗЕЮ «ЛАДОМИРІЯ»

ХОМЯКОВА Анна

Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, Україна
anna.emeleva84@gmail.com

У статті розглянуто репрезентації історичних костюмів в просторі музею автентичного костюма – проекту громадської організації «Центр дослідження і відродження Волині» – «Ладомирія відкритий простір». Проаналізовано особливості відтворення українського автентичного одягу в майстерні з ткацтва та майстерні з пошиття національного одягу.

Ключові слова: національний костюм, автентичний одяг, ткацтво, серпанок.

ВСТУП

Українська культура сформувала вікові традиції, виражені у способі життя, світогляді, звичаях і, звичайно, у національних костюмах. Музеї народного костюма України містять зібрання унікальних експонатів українського автентичного одягу. Це національні костюми, що увібрали в себе риси, притаманні окремим етнографічним регіонам та є невід’ємною складовою української культури.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У місті Радивилів Рівненської області з 2010 р. функціонує «Ладомирія» – осередок (центр) з відтворення українського автентичного одягу. Ініціатор проекту «Ладомирія», голова громадської організації «Центр дослідження та відродження Волині» Володимир Дзьобак. Музей автентичного костюма містить колекцію відтворених з оригіналів експонатів українського автентичного одягу, які зберігаються в музеях та приватних колекціях. В експозиції представлені костюми, які складаються з жіночого натільного одягу, чоловічого натільного одягу, жіночого поясного одягу, чоловічого поясного одягу, нагрудного одягу з рукавами без рукавів, верхнього одягу, жіночих та чоловічих головних уборів, поясів, крайок, взуття. Варто зазначити, що в етнопарку «Ладомирія» в музеї автентичного костюма представлені костюми з усієї Волинської губернії (сучасні межі Волинської та Рівненської області). Майстрині «Ладомирії» відтворили автентичний одяг з усієї Великої Волині. В колекції налічується понад 70 відтворених костюмів з тканин власного виробництва [1].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

До натільного одягу відносять сорочку – одного з найдавніших видів українського чоловічого та жіночого одягу. Жіночі та чоловічі сорочки шили з домотканого полотна білого кольору. Регіональні особливості сорочок представлених у музеї виявлялись у крої, оздобленні, орнаментиці, колориті. Багато розшиті сорочки завжди були невід’ємною частиною святкового вбрання, скромніші – для повсякденного вжитку. Вражає те, що сорочки, які прикрашають нині музеї, створювалися для реального життя.

Поясний жіночий одяг поділявся на зшитий (спідниця) та незшитий – двоплатові запаски, плахта, фартух. Традиційна спідниця має два основні види за матеріалом: вовняна і полотняна. Домоткані вовняні спідниці називають літник, бурка, рандак. Лляні зрідка конопляні мали назву хвартух, окружник. Шили спідниці з 3-5 пілок, які густо збирали біля неширокого пояса [2]. Обов’язковою складовою комплексу одягу був фартух (пілка), який одягали поверх спідниці. Оздоблення фартухів зазвичай поєднувалося з оздобленням сорочок або спідниць.

В комплекс традиційного чоловічого костюма входили штани з довгою полотняною сорочкою навипуск, підперезаною поясом. Штани шили з домотканого полотна (білі або фарбовані, ткані в клітинку) – літні і з овечого домотканого сукна – зимові. Між штанинами вшивали садно та клинок ластку.

Нагрудний одяг представлений безрукавним одягом (камізелька, горсет, корсет) та нагрудним одягом з рукавами: каптан – короткий літній жіночий одяг з фабричної тканини; жупан – короткий жіночий одяг з рукавами; кацавейка – короткий приталений нагрудний одяг з рукавами.

Головні убори відзначалися збереженням давніх форм, обрядових та захисних функцій, розмаїттям різновидів, що відобразилося у їх назвах намітка, хустка, очіпок (чіпець). Намітка – довге, від 2-х до 5 метрів лляне полотнище, 50-60 см завширшки. Кінці цього головного убору оздоблювали найчастіше перетканими смужками або геометричними узорами, прикрашали вишивкою, мережкою. Хустка – головний жіночий убір з домотканого або фабричної тканини. Чіпець – головний убір заміжньої жінки для укладання волосся, пошитий у вигляді шапки.

Домотканий вовняний пояс – невід’ємна деталь чоловічого та жіночого костюма, що відомий із назвами крайка, пояс. У музеї представлено переважна більшість крайок, які ткані у суцільні різнокольорові смуги. Пояс – домотканий або плетений вовняний пояс, смугастий, рідше – одноколірний.

До головних уборів українці та українки ставилися з особливою пошаною. Вони були не тільки частиною образу або елементом гардеробу, а й несли в собі сакральний сенс та виконували роль оберегів. Зокрема, такі жіночі головні убори як намітку, хустку, очіпок.

Костюми доповнено шийними прикрасами-намистами – пацьорами (прикраси із скла непрозорого сплаву різних кольорів або скляне дуте намисто), коралями (намисто з коралу), дукачами (металеве намисто з монет).

Особливий інтерес викликає серпанковий жіночий та чоловічий костюм (Рис.1), який відтворено у ткацькій майстерні «Серпанок». Спеціалістам Майстерні знадобилося кілька років, аби детально вивчити і відтворити повний серпанковий стрій. Особлива техніка виготовлення нитки для серпанкового полотна, сам процес ткання (щоб отримати прозорість домотканої тканини, довелося зробити біля 80 спроб), і при цьому серпанок є напрочуд міцним.

Рис.1. Реконструкція серпанкового жіночого та чоловічого вбрання поч. XX ст. Етнопарк «Ладомірія», м. Радивилів Рівненської обл., Україна

На початку XX сторіччя техніка виготовлення «волинського серпанку» була втрачена. Більше ста років ніхто не міг відродити цього унікального мистецтва. Але у волинських родинах, з покоління в покоління, передавались оповідання про диво-тканину, прозору й невагому, зроблену вручну з льону, про унікальне мистецтво, аналогів якому немає у світі. А ще у старих скринях зберігались дивовижні стародавні вироби, пошиті з полотна особливої структури і товщини. На Волині його робили звичайні селянки з певного сорту льону, який ретельно вирощували. Найчастіше серпанок використовувався у весільній обрядовості, під час релігійних свят, при пологах, у перший день жнив, ідучи гребти сіно, обдаровували рідних, задобрювали русалок, використовували під час похорону.

У історико-етнографічному атласі «Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX ст.» подано таке визначення «серпанок – «жіночий комплекс вбрання, пошитий з рідко затканого лляного полотна («серпанку»). Локальна назва: Дубровицький р-н Рівненської обл. (села Крупове, Берестя Мочулище, Орвяниця, Кураш, Селець, Лютинськ). На початку XX ст. він вирізнявся від «портного», традиційно виготовленого полотна, обрядовим призначенням – для шлюбу. Серпанковий одяг мав характерне оздоблення та розміщення декору: вузькі ткани смужки (затиканне або переборка) поєднували всі складові: сорочку – з розташуванням у нижній частині рукавів, п'ятипілкову спідницю – у верхній частині, фартух з трьох пілок – вгорі або внизу бічних пілок, намітку [2, с.15].

У давнину, щоб створити повний серпанковий костюм, найумілішим ткачам доводилося затрачати понад рік. Спеціалістам «Центру дослідження і відродження Волині» у сучасних умовах, аби відродити техніку виготовлення серпанку, знадобилося біля трьох років. Тому не можна заперечити, що серпанковий одяг має дуже велику цінність.

Українські дослідники довго вивчали, як можна досягти такої прозорості домотканої тканини і водночас міцного переплетіння. Серпанкові костюми напрочуд легкі, ніжні на дотик, не перенасичені оздобленням, свідчать про естетичний смак звичайних селянських жінок минулих століть.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зробити висновок, що особливий інтерес до української народної костюми проявляється в даний час. За ініціативи ідейних натхненників, народних майстрів, вчених, мистецтвознавців, колекціонерів, які досліджують власну етнокультуру, зберігається в музеях неоцінений скарб – національний одяг українців, яким можуть милуватися всі бажаючі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ладомірія: чим вражає етнопарк у Радивиліві. Район, історія: веб сайт. URL : <https://history.rayon.in.ua/topics/387580-ladomyriia-chim-vrazhae-etnopark-u-radiviloviGjyvfh> (дата звернення: 05.03.2023).
2. Пономар Л.Г. Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX століть. Історико-географічний атлас. Словник. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2015.268 с.

KNOMIAKOVA A.P. REPRESENTATIONS OF THE HISTORICAL NATIONAL COSTUME IN THE "LADOMYRIYA" MUSEUM

The article examines representations of historical costumes in the space of the museum of authentic costume - a project of the public organization "Center for Research and Revival of Volyn" - "Ladomyriya Open Space". Peculiarities of reproduction of authentic Ukrainian clothing in a weaving workshop and a workshop for tailoring national clothing are analyzed.

Key words: national costume, authentic clothing, weaving, haze.